

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบันเป็นที่ทราบของคนทั่วโลกที่ได้รับความเดือดร้อนในลักษณะที่แตกต่างกันไป เพราะสิ่งแวดล้อมหลายอย่างถูกทำลายโดยมนุษย์ หากไม่มีมาตรการอย่างเข้มงวดและนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของรัฐบาลทั่วโลก ก็เชื่อว่าโลกจะถึงวิกฤตเร็วกว่าที่คิด ทั้งนี้หากนับย้อนไป ณ จุดเริ่มแรกที่มีการตื่นตัวด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกนั้น มนุษย์พบ ๓ ปัญหาใหญ่ ๆ ได้แก่ ๑) ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ลดความอุดมสมบูรณ์ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่าง ๆ ๒) ปัญหาการเกิดมลภาวะหรือมลพิษต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ มลพิษของเสียง และมลพิษจากขยะมูลฝอย เป็นต้น และ ๓) ปัญหาที่เกิดจากการทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติ เช่น ฝนทิ้งช่วง ภัยจากความแห้งแล้ง อุทกภัย วาตภัย และภาวะโลกร้อนมีอุณหภูมิสูง เป็นต้น^๑ ดังนั้นโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme หรือ UNEP) จึงได้จัดให้มีการประชุมใหญ่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นครั้งแรกที่กรุงสต็อกโฮล์ม ระหว่างวันที่ ๕ – ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕^๒ โดยมีรัฐบาลสวีเดนเป็นเจ้าภาพ เรียกการประชุมนี้ว่า “การประชุมสหประชาชาติเรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์” ซึ่งเป็นการประชุมที่เน้นเฉพาะเรื่องของสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

ดังนั้นจึงมีการกำหนดให้วันที่ ๕ มิถุนายนเป็นวันสิ่งแวดล้อมโลก^๓ และทุกปีก็มีคำขวัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสถานะของสิ่งแวดล้อมในช่วงนั้น เพื่อกระตุ้นให้ชาวโลกหันมาสนใจสิ่งแวดล้อม เช่น คำขวัญวันสิ่งแวดล้อมโลกปี ๒๐๑๒ คือเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕ มีว่า Green Economy : Does it include you ? คุณคือพลังสร้างสรรค์เศรษฐกิจเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม^๔ เพื่อเตือนให้ประชากรทั่วโลกที่กำลังให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยหันมาทำสิ่งที่ส่งผลในทางบวกและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และร่วมกันหาแนวทางในการดูแลแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง จนมาถึงปี ๒๐๑๓ ก็ได้มีการจัดประชุม ณ ประเทศมองโกเลีย และให้คำขวัญวันสิ่งแวดล้อมโลก

^๑มหาวิทยาลัยศรีปทุม, วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย และของโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.thaigoodview.com/node/69016> [๕ ธ.ค.๕๕].

^๒ United Nations General Assembly, United Nations Conference on the Human Environment, (session 1, 15 December 1972), p. 1.

^๓๕ มิถุนายน วันสิ่งแวดล้อมโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://campus.sanook.com/u_life/knowledge_02231.php [๕ ธ.ค.๕๕].

^๔กลุ่มงานส่งเสริมและเผยแพร่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๔, คำขวัญวันสิ่งแวดล้อมโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/489078> [๕ ธ.ค.๕๕].

ปี ๒๐๑๓ คือวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖ ไว้ว่า Think. Eat. Save^๕ หรือที่ร้อยเรียงเป็นภาษาไทยว่า “กิน อยู่ รู้คิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกได้เล็งเห็นความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ สร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม และเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีประชาคมโลกเพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกันสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนในสังคมไทย โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพราะพื้นที่ป่าไม้ยังคงถูกบุกรุกทำลาย ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมและมีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำและภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งอุทกภัยและปัญหาภัยแล้งมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และทวีความรุนแรงขึ้น ความต้องการใช้แร่และพลังงานมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์มลพิษและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำ และขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมและรุนแรงเพิ่มขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชน และพฤติกรรมบริโภคที่ฟุ่มเฟือย ความขัดแย้งเชิงนโยบายและความอ่อนแอในการบริหารจัดการของภาครัฐ กลไกการบริหารไม่มีประสิทธิภาพ การขาดองค์ความรู้และระบบข้อมูลที่ทันสมัยของภาครัฐ ชุมชนขาดความไว้วางใจในการบริหารจัดการของภาครัฐ^๖ จึงกล่าวได้ว่าสภาพปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นทางด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อดำเนินชีวิตอย่างมาก หากไม่รีบดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในการดูแลรักษา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ในส่วนของนักวิชาการไทยที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อทบทวนถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ต่างเห็นพ้องว่ายังมีวิกฤตเร่งด่วนอีกหลายด้านที่รอให้ทุกคนในสังคมหันมาร่วมกันดูแล รักษา และเยียวยาโลกให้ดีขึ้น^๗ ด้วยการกำหนดให้มีโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งมี

^๕United Nations Environment Programme (UNEP), *World Environment Day*, (Nairobi : UNON, Publishing Services Section, 2013), p.6.

^๖สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙*, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔), ๑๓๗ หน้า.

^๗วิกฤตสิ่งแวดล้อมไทยในวันสิ่งแวดล้อมโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.vcharkarn.com/varticle/40928> [๕ ธ.ค.๕๕].

หน้าที่ติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และเพื่อให้เป้าหมายบรรลุผลจึงได้กำหนดวิธีการ กล่าวคือ การสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษากับประชาชนและนักศึกษาทั่วไป ให้การสนับสนุนทางวิชาการ และเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเสริมสร้างให้สถาบันและคนในสถาบันตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม^๔ อีกทั้งยังมีข้อตกลงจากการประชุมให้แต่ละประเทศดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในประเทศของตน

ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๑๘ และได้ก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย โดยต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็น ๓ หน่วยงาน คือ ๑) กรมควบคุมมลพิษ ๒) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และ ๓) สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม^๕

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยเน้นที่การเปลี่ยนระบบการผลิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมต่าง ๆ ขยายตัวและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มจำนวนมากขึ้น ปัจจุบันปัญหาสารอันตรายในประเทศไทยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น มีการใช้สารเคมีมากขึ้นในกระบวนการผลิตทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และสาธารณสุข จึงเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ป่าไม้ถูกแปรสภาพเป็นที่อยู่อาศัยและทำกินเพื่อทดแทนพื้นที่เกษตรกรรมดั้งเดิมที่ถูกภาคอุตสาหกรรมรุกไล่มาตลอด เป็นเหตุให้เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ความแห้งแล้ง ไฟไหม้ น้ำท่วม ประชากรทั้งที่อยู่และไม่อยู่ในวัยแรงงานได้เปลี่ยนจากการทำงานในภาคเกษตรกรรมมาเป็นการทำงานในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ

ประเทศไทยนั้น นอกจากต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่เฉลียวฉลาด ละเลยต่อปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลงและเสื่อมโทรมแล้ว ยังต้องประสบกับปัญหาจากของเสียอันตรายและขยะมูลฝอยอันเกิดจากกระบวนการผลิตและการบริโภคจนเข้าสู่ภาวะวิกฤติอีกด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องหันมาเปลี่ยนแนวคิดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่ามากที่สุด ด้วยการพัฒนารูปแบบและวิธีการใช้ทั้งที่เป็นเครื่องมือ (รูปธรรม) และเทคนิคการจัดการ (นามธรรม) ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถหมุนเวียนได้ตลอดจนอาศัยการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเดิมให้เป็นเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสอดคล้องกับธรรมชาติตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

^๔การประชุมสหประชาชาติเรื่องสิ่งแวดล้อม (UN Conference on the Human Environment), World Environment Day, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.clipvidva.com/wed2012/> [๕ ธ.ค.๕๕].

^๕กระปุกดอทคอม, ๕ มิถุนายน วันสิ่งแวดล้อมโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://highlight.kapook.com/view/24504> [๕ ธ.ค.๕๕].

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกิจกรรมหลายอย่างของประเทศ เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้า และเกษตรกรรม ซึ่งทั้งสองกิจกรรมนี้ เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงเพื่อให้ผลผลิตแก่ผู้บริโภคและส่วนหนึ่งส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ในกระบวนการผลิตจะต้องอาศัยปัจจัยการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น ในการเกษตรกรรมมีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทั้งสองเป็นปัจจัยในกระบวนการผลิตที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นทั้งสิ้น ปัจจัยการผลิตที่เกิดจากเทคโนโลยีนี้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดหรือมีอยู่ในธรรมชาติ ทำให้เกิดภาวะการตกค้างของสิ่งเหล่านี้ การคืนสภาพสู่สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติต้องใช้เวลาานานมาก นอกจากนี้สารเคมีบางชนิดยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ด้วย ตัวอย่างเช่น การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งอาจจะตกค้างและปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมเป็นเวลานาน และถ้ามีการปนเปื้อนในผลผลิตที่ใช้บริโภคย่อมทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้^{๑๐}

ความพยายามที่จะจัดการสิ่งแวดล้อมให้ควบคุมและกลมกลืนกับการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ถือเป็นเทคโนโลยีที่เรียกว่า Clean Technology ซึ่งรวมถึงความพยายามลด และไม่ทิ้งของเสียด้วยกระบวนการรีไซเคิล (นำของเสียกลับไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสิ่งอื่นใหม่) ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีของมนุษย์ มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตทั้งในทางบวกและทางลบ ในทางบวกคือ การทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น ในทางลบคือ การทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเลวลงจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลก เช่น การเผาไหม้เชื้อเพลิงก่อให้เกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก อนึ่ง ในช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรมใหม่มักจะนำเทคโนโลยีมาบำบัดมลพิษหลังจากที่ได้เกิดขึ้นแล้ว เพื่อลดหรือขจัดความเข้มข้น หรือปริมาณหรือความรุนแรงก่อนระบายออกสู่ธรรมชาติ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ

เทคโนโลยีการแก้ที่ปลายเหตุคงต้องมีอยู่และใช้กันต่อไป แต่ในอนาคตวิธีการนี้อาจเดียวคงไม่เพียงพอ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า เทคโนโลยีการแก้ไขที่ปลายเหตุควรใช้สำหรับขจัด บำบัดของเสียที่ยังเหลืออยู่ แต่การแก้ปัญหที่เกิดขึ้นแล้วย่อมสิ้นเปลืองกว่าการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น ดังนั้นสิ่งจำเป็นก่อนอื่นใดก็คือ การคิดค้นและการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตตั้งแต่เรื่องของการเลือกใช้วัตถุดิบ เชื้อเพลิง และควรใช้ Clean Technology ซึ่งก็คือ การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไร้ภาวะมลพิษ สะอาดทุกขั้นตอนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง โดยปราศจากมลสารที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ในเชิงวิศวกรรม Clean Technology คือ ความพยายามลดการทิ้งของเสียโดยผลิตให้พอดีกับผู้บริโภค หรือพยายามให้มีของเสียน้อยที่สุด^{๑๑}

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาคไปจนถึงระดับโลก การป้องกันเป็นสิ่งจำเป็นรีบด่วนในขณะที่การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นแล้วก็ยังคง

^{๑๐} สุธีลา ตูลยเสถียร และคณะ, **มลพิษกับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๗๔.

^{๑๑} โครงการวิชาการบูรณาการหมวดวิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, **สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๙๕.

ต้องดำเนินต่อไปอย่างจริงจังต่อเนื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางป้องกันที่สำคัญ โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยที่สถานภาพของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยด้านพลังงานและเกษตรกรรมอยู่ในระดับเตือนภัย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจนเสียสมดุล โดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรดิน และปัญหาการลดลงของทรัพยากรเชื้อเพลิง เทคโนโลยีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเริ่มเข้ามามีบทบาท แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาและทดแทนเทคโนโลยีได้ทั้งหมด จึงควรเร่งการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน

อนึ่ง แม้เทคโนโลยีจะมีผลต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ต้องใช้เทคโนโลยีและทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตต่อไปเพื่อให้ทันกับความต้องการ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การที่จะหันไปมีชีวิตรอบอย่างในยุคโบราณอีกย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ดังนั้น ปัญหาที่ต้องคำนึง คือ ทำอย่างไรจึงจะมีการปรับปรุงเทคโนโลยีและทรัพยากรอย่างเหมาะสมที่สุด โดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด จึงมีการปรับปรุงเทคโนโลยีเก่าตั้งแต่เรื่องของทางเลือกวัตถุดิบและเชื้อเพลิง เรื่องของการเลือกใช้เทคโนโลยีซึ่งควรจะหันมาใช้ Low-Waste Technology หรือที่เรียกกันว่า Clean Technology

สำหรับการเลือกใช้เทคโนโลยีของประเทศไทย ซึ่งยังขาดความสามารถในเทคโนโลยีบางด้าน ย่อมจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยยังขาดมาตรการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพเท่ากับประเทศอื่น ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่จะมีการนำเข้าเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมากเข้ามา ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุม เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อให้เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน^{๑๒}

การตัดไม้ทำลายป่า การเผาเชื้อเพลิงตามบ้านเรือนและตามโรงงานอุตสาหกรรม การผลิตสารสังเคราะห์บางอย่างที่ไม่สลายตัวและสลายตัวยากมากขึ้น เช่น พลาสติก โฟม มนุษย์สร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นใช้แทนวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ใช้ไฟเบอร์กลาสแทนไม้ซึ่งย่อยสลายยาก รวมทั้งของเหลือใช้จากกระบวนการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ที่มีเป็นปริมาณมากตามจำนวนประชากร จึงทำให้มีขยะสะสมอยู่ทั่วไป ซึ่งขยะ คือ สิ่งของเหลือใช้ (ของมนุษย์) ที่ให้เห็นเป็นรูปร่าง เนื่องจากมนุษย์ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกนอกเหนือจากปัจจัย๔ จึงทำให้มีการผลิตสิ่งของต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการ และเมื่อไม่ต้องการแล้วก็จะทิ้ง ขยะจึงเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ยิ่งในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้สามารถผลิตวัสดุที่มั่นคงแข็งแรงและย่อยสลายยากในธรรมชาติ รวมทั้งผลิตสินค้าที่ใช้ครั้งเดียวเช่น ผ้าอ้อมเด็ก กระดาษเช็ดหน้า ทำให้ขยะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก เป็นปัญหาในเมืองใหญ่ทุกแห่งในโลก เนื่องจากขยะที่เพิ่มขึ้นทุกวันและส่วนใหญ่ยากแก่การทำลาย เช่น พลาสติก โฟม ทำให้เหลือทิ้งกองไว้ไม่น่าดู อีกทั้งยังมีกลิ่นเหม็นของเศษอาหารเป็นที่น่ารังเกียจ และเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคเนื่องจากเป็นที่ชุมนุมของสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมลงวัน แมลงสาบ หนู เป็นต้น ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นพาหะนำโรค ซึ่งนับว่า

^{๑๒}ธรรมบุญ โรจนบุรานนท์, **มนุษย์กับธรรมชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๕.

เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงและรวดเร็วมาก สามารถติดต่อได้ทั้งทางลมหายใจ อาหารหรือภาชนะที่ใช้ร่วมกัน เมื่อทราบสาเหตุว่าหนูเป็นตัวการ และหนูเป็นสัตว์ที่ชอบความสกปรก เช่น กองขยะ จึงควรหาวิธีจัดการกับกองขยะที่มีอยู่โดยทั่วไปหรือจะอย่างไรจึงจะทิ้งขยะกันน้อยลง^{๑๓}

ขยะอาจเป็นเศษอาหาร กระดาษ หรือขวดพลาสติกซึ่งจะพบจากแหล่งที่ต่างกัน เช่น จากชุมชนบ้านเรือนจะพบขยะสดมากขยะแห้งมีบ้าง แต่ถ้าตามสถานที่ทำงาน สถานศึกษา มักจะพบขยะแห้ง ขณะที่ตามเรือกวสวไร่นาจะพบขยะที่มีสารพิษปนอยู่ โดยเฉพาะยาฆ่าแมลง ถ้าเป็นขยะจากโรงพยาบาล จะมีเชื้อโรคมากกว่าแหล่งอื่น ซึ่งผลเสียหรือผลกระทบจากขยะมีหลายประการ เช่น อากาศเสีย เนื่องจากการหมัก ขยะที่กองทิ้งไว้นานๆ จะเกิดการหมักโดยธรรมชาติ ได้ก๊าซพิษออกมา เช่น ก๊าซไข่เน่า (H_2S) ซึ่งมีกลิ่นเหม็น และก๊าซมีเทน (CH_4) ซึ่งไม่มีกลิ่น แต่ถ้ามีมากเกิดอันตราย เพราะเป็นก๊าซไวไฟ และเป็นพิษที่ชุมชนของสัตว์ต่างๆ เช่น แมลงวัน แมลงสาบ หนู ซึ่งเป็นพาหะของโรค ดังนั้นจึงควรกำจัดขยะอย่างถูกวิธี เช่น วิธีแรก ทิ้งกลางแจ้งในที่ที่จัดเตรียมไว้ วิธีนี้จะเปลี่ยนพื้นที่มาก นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งของสัตว์ และกลิ่นเน่าเหม็น รวมทั้งภาพที่ไม่น่าดู ควรใช้วิธีนี้เมื่อชุมชนมีผู้ผลิตขยะน้อย วิธีที่สอง คือ การฝังกลบ โดยการทิ้งขยะลงในหลุมที่ขุดลึกลงไป แล้วกลบด้วยดิน บดทับให้แน่น แต่เมื่อทิ้งไว้จะทรุดตัวลงมาก เนื่องจากการเน่าสลาย เกิดก๊าซต่างๆ จึงไม่ควรปลูกบ้านบนพื้นที่ที่ถมด้วยขยะ อีกทั้งวิธีนี้ยังทำให้น้ำใต้ดินเสีย เนื่องจากน้ำพิวดินไหลผ่านขยะ จะพาสิ่งสกปรกไปด้วย ดังนั้น หลุมควรมีการกรูอย่างดี นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการขนส่ง วิธีที่สาม คือ เผาในเตาเผา เหมาะกับสถานที่ที่มีพื้นที่น้อย เช่น โรงงาน หรือบริษัทที่ไม่ต้องการ รอคอยเก็บขยะ จะทำเตาเผาเองก็สะดวกและยังช่วยแก้ปัญหาจราจร รวมทั้งถ้าได้ยังนำมาถมที่ได้อีก ซึ่งดีกว่าถมโดยขยะโดยตรง เพราะแน่นอนว่า มีข้อเสียสำหรับวิธีนี้คือ เตาเผาค่อนข้างแพงในการที่ต้องสร้างอย่างถูกสุขลักษณะ และต้องเลือกวัสดุบางอย่างออก เช่น โฟม พลาสติก เพราะเมื่อถูกความร้อนจะปล่อยก๊าซพิษออกมา วิธีสุดท้าย คือ ทิ้งทะเล เป็นวิธีที่ง่ายสะดวกสบาย แต่แสดงถึงความไม่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะขยะจะมีมากบริเวณชายฝั่ง เห็นแล้วไม่น่าดู นอกจากนี้ยังทำให้สัตว์น้ำได้รับพิษจากขยะ เช่น หอยนางรมที่เลี้ยงไว้ริมทะเล ซึ่งจะมีผลต่อผู้ที่นำไปเป็นอาหาร

พวกเราในฐานะเป็นคนหนึ่งในสังคมที่จะช่วยให้สิ่งแวดล้อมดูดีน้อยๆ ไม่เกิดมลพิษต่างๆ ด้วยการคิดก่อนทิ้ง โดยวิธีง่าย ๆ ตามหลัก 5 R คือ R_1 = Reuse การใช้ใหม่ ใช้ซ้ำ, R_2 = Repair การซ่อมแซมเพื่อให้ใช้ได้ อีก, R_3 = Recycle การแปรรูปกลับมาใช้ใหม่, R_4 = Reject การหลีกเลี่ยงการใช้ของที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และ R_5 = Reduce การลดจำนวนขยะด้วยการนำมาทำปุ๋ย โดยเฉพาะขยะเปียก ถ้าประชาชนร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามนี้ สิ่งแวดล้อมจะดีกว่าที่เป็นอยู่ ภาวะมลพิษที่เกิดจากขยะ เช่น ดินเสีย น้ำเสีย และอากาศเสีย ก็จะลดลงหรืออาจจะหมดไปในที่สุด^{๑๔}

^{๑๓} จิรากรณ์ คชเสนี, **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๓.

^{๑๔} จิตราตรี โพธิ์มามกะ และคณะ, **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอิร์ทเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

จากการสำรวจความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนคนไทยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่อง "ความคิดเห็นของประชาชนกับสิ่งแวดล้อมในวันนี้" ในระหว่างวันที่ ๒-๓ มิถุนายน ๒๕๕๕ พบว่า มีประชาชนถึง ๕๕.๐๖% ที่ไม่ทราบว่า วันที่ ๕ มิถุนายน คือ วันสิ่งแวดล้อมโลก ขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกที่ประชาชนคิดว่ารุนแรงที่สุด ๓ อันดับแรก ประกอบด้วย ภาวะโลกร้อน อุณหภูมิของอากาศที่สูงขึ้น ๖๘.๒๒% การเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ถูกทำลาย ๘.๘๐% และปัญหามลพิษทางอากาศ ฝุ่น การปล่อยควันจากโรงงานอุตสาหกรรม ไฟไหม้ป่า ภูเขาไฟระเบิด ๘.๘๐% นอกจากนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่รุนแรงมากที่สุดในความเห็นของคนไทย ๓ อันดับแรก คือ ภาวะโลกร้อน อุณหภูมิของโลกที่สูงขึ้น ๒๗.๒๖ % การเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ถูกทำลาย ๒๐.๗๒ % และปัญหามลพิษทางอากาศ ฝุ่น ควันจากการจราจร โรงงานอุตสาหกรรม ไฟไหม้ป่า ๒๐.๒๕ % อีกทั้งยังมองว่าโอกาสและความเป็นไปได้ที่โลกจะเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งใหญ่ในอนาคตอันใกล้ มีสูงถึง ๓๑.๓๙% ที่เชื่อว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้ค่อนข้างมาก เพราะมีเหตุแผ่นดินไหวบ่อยครั้งในรอบปี สภาพอากาศที่แปรปรวน ร้อนจัด เกิดอุทกภัยอย่างหนักทั่วโลก^{๑๕}

จะเห็นได้ว่า ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกองค์กรและประชาชนทุกคนจะต้องใส่ใจในปัญหาดังกล่าว เพราะส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ พืช และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตคงอยู่สืบไป เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบอย่างหลากหลายในปัจจุบันนั้นเป็นปัญหาที่ค่อย ๆ สะสมตัวเอง แต่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างช้า ๆ โดยที่เราไม่รู้สึกรู้สีกตัว อีกทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ทุกที่ถ้าไม่ระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งนอกจากทรัพยากรธรรมชาติจะร่อยหรอแล้วยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ถึงเวลาแล้วที่ทุกฝ่ายทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐต้องร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในต่างจังหวัดที่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐^{๑๖} หมวด ๔ มาตรา ๗๑ ระบุว่า บุคคลมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของชาติและปฏิบัติตามกฎหมาย มาตรา ๒๙๐ ระบุว่า องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชน ฉะนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาจังหวัดทุก ๆ ด้าน พระราชบัญญัติองค์การ

^{๑๕}สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า), "ความคิดเห็นของประชาชนกับสิ่งแวดล้อมในวันนี้" [ออนไลน์]แหล่งข้อมูล:<http://www.labourcrisiscenter.com/index.php?lay=show&ac=article&id=539144576&Ntype=1> [๕ ธ.ค.๕๕].

^{๑๖}ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐, มาตรา ๗๑, หน้า ๒๐.

บริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖) มาตรา ๔๕ ข้อ ๗ ระบุว่า การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น^{๑๗} ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ และ สาธารณูปโภคต่าง ๆ จะมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นในการสอดส่องดูแลสิ่งแวดล้อมให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรวมทั้งการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

โดยที่ Cohem, John M.^{๑๘} ได้เสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมไว้ว่า ประชาชนควรจะมีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ในกระบวนการที่เสนอแนะยังกล่าวเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า คณะผู้บริหารกับประชาชนต้องมีความสามัคคีกันในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในท้องถิ่นนั้น โดยใช้หลักการบริหารนิยธรรมมาช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมี ๗ ประการ^{๑๙} ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ๔) ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง ๖) ให้ความเคารพสักการบูชาสถานที่สำคัญ และ ๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล) ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม สิ่งทีกล่าวนั้นเป็นพื้นฐานของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่มุ่งการทำลายล้างเป็นสำคัญ การดำเนินภารกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดและสมาชิกชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น และต้องศึกษาเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อพร้อมรับมือในการแก้ไขปัญหาจากภัยธรรมชาติและมนุษย์ ซึ่งหากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัฒนาบทบาทด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง จะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในระยะยาว

ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายให้ความสำคัญและเร่งสร้างมาตรการ กำหนดนโยบาย วางแผนงาน และจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อควบคุม เพื่อดำเนินป้องกันแก้ไข และพัฒนาโครงการต่าง ๆ โดยรัฐบาลทั่วโลกได้จัดตั้งองค์กรเพื่อดูแลด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ ผู้วิจัยมี

^{๑๗}ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖), หมวด ๔, มาตรา ๔๕, หน้า ๑๗.

^{๑๘}Cohem, John M. and Uphoff, Norman. **Participation: Concept and Measure for Project Design, Implementation in Rural Development**, Community Center for International Studies, Cornell University, 1977, p. 219.

^{๑๙}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๖๘/๘๖.

ความเห็นว่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์นั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งมวลอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม มนุษย์ควรที่จะดูแลสิ่งแวดล้อมแทนการทำลาย มิฉะนั้นสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อมนุษย์ดังบางสถานการณ์ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” โดยศึกษาพื้นที่อันประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี^{๒๐} ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และศึกษาการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นลำดับต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ดังนี้ ประการแรก เพื่อศึกษา

^{๒๐}สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑, ข้อมูลพื้นฐาน (โดยสรุป), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.osmcentral-n1.moi.go.th/group.html> [๕ ธ.ค.๕๕].

วิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ประการที่สอง เพื่อบูรณาการกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดและทฤษฎี การจัดการสิ่งแวดล้อม และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยแบ่งขอบเขตการ วิจัยเป็น ๔ ด้าน อันได้แก่

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาและด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนบน ดังนี้

๑) ขอบเขตด้านแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม^{๒๑} มี ๔ ประการ คือ

- (๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- (๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- (๓) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์
- (๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๒) ขอบเขตด้านแนวคิดและทฤษฎีการจัดการ (สิ่งแวดล้อม) ๔ ประการ คือ Plan-Do-Check-Act (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- (๑) P (Plan) หมายถึง การวางแผนดำเนินงาน
- (๒) D (Do) หมายถึง การดำเนินงาน
- (๓) C (Check) หมายถึง การตรวจสอบสอผลการทำงาน
- (๔) A (Act) หมายถึง การทบทวน ปรับปรุง และแก้ไขพัฒนา

๓) ขอบเขตด้านหลักพุทธธรรม ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ ได้แก่

- (๑) หมั่นประชุมเนืองนิตย์
- (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
- (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว
- (๔) ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
- (๕) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง
- (๖) ให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ
- (๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล)ทั้งหลาย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒ กลุ่ม ไว้ดังนี้

^{๒๑}ibid, p. ๒๑๙.

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน ๑๗ ท่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน ๔ ท่าน

กลุ่มที่ ๒ ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน ๔ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๔ ท่าน

กลุ่มที่ ๔ หัวหน้าฝ่ายสิ่งแวดล้อมจำนวน ๔ ท่าน

กลุ่มที่ ๕ ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค ๗ จำนวน ๑ ท่าน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน ๘ รูป/คน ได้แก่

(๑) ตัวแทนจากพระสงฆ์ ๑ รูป

(๒) ตัวแทนจากกรมควบคุมมลพิษ ๑ ท่าน

(๓) ตัวแทนจากนักวิชาการ ๑ ท่าน

(๔) ตัวแทนจากประชาชน ๑ ท่าน

(๕) ตัวแทนจากคณะครูในจังหวัด ๑ ท่าน

(๖) ตัวแทนจากตำรวจ ๑ ท่าน

(๗) ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม ๑ ท่าน

(๘) ตัวแทนจากนักศึกษา ๑ ท่าน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่/สถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย คือ พื้นที่ภาคกลางตอนบน ๑ ซึ่งประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี^{๒๒}

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยระหว่างเดือนมกราคม – ธันวาคม ๒๕๕๖ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง แผนการปฏิบัติที่หน่วยงานรัฐจัดทำขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมมือในทุกขั้นตอนของการพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้ร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วม

^{๒๒} สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑, ข้อมูลพื้นฐาน (โดยสรุป), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.osmcentral-n1.moi.go.th/group.html> [๓๐ พ.ย.๕๕].

ติดตามประเมินผลและรับผิชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการตามกระบวนการของสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และปรับปรุง แก้ไขพัฒนาให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักอปริหานิยธรรม คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ให้ประชาชนมีความสามัคคีปรองดอง ร่วมมือกันในกิจการใดกิจการหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียหรือเสียหายแต่ประการใด ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวประกอบด้วยหลัก ๗ ประการ ดังนี้ ๑) หมั่นประชุมเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ๔) ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง ๖) ให้ความเคารพสักการบูชาสถานที่สำคัญ และ ๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล)ทั้งหลาย

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ มีจังหวัดละหนึ่งแห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมทั้งการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน หมายถึง กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ อันประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ประการได้แก่ ๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒. เพื่อศึกษาการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และ ๓. เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการศึกษา และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง

กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๑๗ ท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๘ ท่าน โดยทำการศึกษาวิจัยจากพื้นที่ ดังนี้

๑.๖.๑ รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการศึกษาค้นคว้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ ๒ เทคนิค ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ดังนี้

(๑) กำหนดแนวคำถามการวิจัยจากแนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อให้เห็นถึงประเด็นคำถามการวิจัย

(๒) การกำหนดแหล่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากพื้นที่การวิจัยในสอดคล้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมในองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีบุคคลเกี่ยวข้องกับการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรม

(๓) การกำหนดรูปแบบของโครงสร้างแนวคำถามการวิจัยโดยการนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อความชัดเจนต่อแนวคำถามการวิจัยให้เหมาะสมกับผู้เชี่ยวชาญในองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

(๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักชนิดสนทนาแบบเป็นกันเองและผู้วิจัยจะตั้งคำถามเพิ่มเติมหากมีข้อสงสัยในเรื่องหนึ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามการวิจัยเพื่อให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน

(๕) การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกว่ามีความสมบูรณ์เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อมาเป็นแนวคำถามการวิจัยสำหรับการสนทนากลุ่มต่อไป

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดการสิ่งแวดล้อมในกลุ่มภาคกลางตอนบน ๑ โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ ดังนี้

(๑) การกำหนดรูปแบบคำถามการวิจัยจากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่การจัดการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

(๒) การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้รูปแบบของตัวแทนจากภาคต่าง ๆ จำนวน ๘ ตัวแทน เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายและประเด็นอื่น ๆ ที่เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

(๓) การกำหนดรูปแบบในการสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ๘ รูป/คน โดยผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีสิทธิจะตั้งกระทู้ต่อประเด็นคำถามเพิ่มเติม ซึ่งหากผู้วิจัยมีคำถามสงสัยหรือไม่เข้าใจเรื่องหนึ่งเรื่องก็จะสอบถามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อความชัดเจนต่อไป

(๔) การตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนากลุ่มว่ามีความสมบูรณ์เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ และเป็นไปตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลโดยลักษณะยืนยัน ลักษณะปฏิเสธ ลักษณะยอมรับและปฏิเสธ และลักษณะหาข้อสรุปรวมของข้อมูลหรือไม่

๑.๖.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน ๑๗ ท่าน ได้แก่

- (๑) พันตำรวจเอก ธงชัย เย็นประเสริฐ นายกองคํการบําริหารสํานักงหวัดนนทบุรี
- (๒) นายชาติ ศรีสันต์ ปลัดองคํการบําริหารสํานักงหวัดนนทบุรี
- (๓) นายจำลอง ขํสา ประธานสภาองคํการบําริหารสํานักงหวัดนนทบุรี
- (๔) นายอุดร ระโหลฐาน ผูํอํานวยการกองทํรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม ังหวัดนนทบุรี
- (๕) นางสมทรง พันธเจริญวรกุล นายกองคํการบําริหารสํานักงหวัดพระนครศรีอยุธยา
- (๖) นายสุพจน์ ศรีสันเทียะ ปลัดองคํการบําริหารสํานักงหวัดพระนครศรีอยุธยา
- (๗) นายอเนก ต้นจรรักษ์ ประธานสภาองคํการบําริหารสํานักงหวัดพระนครศรีอยุธยา
- (๘) นางประพิศ วรกาญจนานนท์ หัวหน้าฝายสิ่งแวดลอม กองช่าง องคํการบําริหารสํานักงหวัดพระนครศรีอยุธยา
- (๙) นายชาญ พวงเพ็ชร์ นายกองคํการบําริหารสํานักงหวัดปทุมธานี
- (๑๐) นายเดชา พวงงาม ปลัดองคํการบําริหารสํานักงหวัดปทุมธานี
- (๑๑) นายชัยวัฒน์ อินทร์เลิศ ประธานสภาองคํการบําริหารสํานักงหวัดปทุมธานี
- (๑๒) นางชิสา ว่องวชิราพาณิชย์ หัวหน้าฝายสิ่งแวดลอม กองช่าง องคํการบําริหารสํานักงหวัดปทุมธานี
- (๑๓) นายธนภุต อัดทะสัมปณณะ รองนายกองคํการบําริหารสํานักงหวัดสระบุรี
- (๑๔) นายแสวง บุญรักศิลป์ ปลัดองคํการบําริหารสํานักงหวัดสระบุรี
- (๑๕) นายสุชา เข้มมา ประธานสภาองคํการบําริหารสํานักงหวัดสระบุรี
- (๑๖) นายอํานวย รื่นเรึง หัวหน้าฝายสิ่งแวดลอม กองช่าง องคํการบําริหารสํานักงหวัดสระบุรี
- (๑๗) นางจรรุภา อยู่พูล ผูํอํานวยการสํานักงานสิ่งแวดลอมภาค ๗ สระบุรี

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน ๘ ท่าน ดังนี้

- (๑) พระครูสุวรรณพัชโรภาส เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จ.เพชรบูรณ์ (คุษฎีบัณฑิตหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา) ตัวแทนจากพระสงฆ์

(๒) นายรังสรรค์ ปิ่นทอง ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ ตัวแทนจากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๓) ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตัวแทนจากนักวิชาการ

(๔) พ.ต.ท. หญิง เพลิน หนูเล็ก อาจารย์ (สบ ๒) กลุ่มงานอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๑ ตัวแทนจากตำรวจ

(๕) นายอภิรักษ์ น้ำทับทิม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางอ้อยช้าง ตัวแทนจากคณะครู

(๖) นายสมศักดิ์ สันธินาค ประธานกลุ่ม ทสม.จังหวัดอยุธยา ตัวแทนจากประชาชน

(๗) นางสุทาวดี นิรันดร์สุข ฝ่ายฝึกอบรมโรงงานปูนซีเมนต์ไทย (SCG) ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม

(๘) นายวัชรระ บุญเป้ นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ตัวแทนจากนักศึกษา

๑.๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ทั้งหมด ๒ ประเภท ได้แก่

๑) เครื่องมือแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๑๗ ท่าน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ดำเนินการดังนี้

(๑) การตรวจสอบโดยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตลอดจนกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงและความจริงในการปฏิบัติ โดยพิจารณาทั้งบริบทและโดยรวมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และกรอบแนวคิด

(๒) การนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ ๓ คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักอภิปรัชญาที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ประเมินความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหา โดยได้ปรับปรุงคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ จนมีความสมบูรณ์เหมาะสม

๒) เครื่องมือแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน ๘ ท่าน

ผู้วิจัยดำเนินการการสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ ตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

(๑) การตรวจสอบโดยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตลอดจนกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงและความจริงในการปฏิบัติ โดยพิจารณาทั้งบริบทและโดยรวมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และกรอบแนวคิด

(๒) การกำหนดแนวคำถามการวิจัยที่ไม่มีโครงสร้างจากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่การจัดการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

(๓) ตรวจสอบโครงสร้างแนวทางสัมภาษณ์และข้อคำถามที่กำหนดโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ ๓ คนเสนอแนะต่อแนวคิดถามและนำมาตรวจสอบแก้ไขเพื่อการสนทนากลุ่มต่อไป

๑.๖.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในช่วงนี้ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม หลักการบริหารธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดดังนี้

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด และข้อมูลเชิงพื้นที่การวิจัยเพื่อนำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมได้แก่ หลัก อปทานิยธรรม

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๗ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการหลักสูตรฯ เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

๓) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จำนวน ๘ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการหลักสูตรฯ เพื่อขอให้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม ณ วัน เวลาที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

๑.๖.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย ๒ ชนิด ได้แก่

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค 4'C ได้แก่ Concept (ประเด็น) Category (การจำแนกกลุ่ม) Content (สาระสำคัญ) และCommunication (การตีความหรือแปลความ)^{๒๓} จะกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังจากเสร็จสิ้น

^{๒๓}นักตร์ แก้วนาค, เอกสารประกอบการสอนเรื่อง : เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Techic), หน้า ๖. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม)

การเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งมาจัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปร ว่าครบถ้วนเพียงพอและเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลหรือไม่

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๘ ท่าน ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความหมาย และแปลความหมายในรูปของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิคกระบวนการวิภาษวิธี (Dialectics Process: DP) ซึ่งมี ๔ ลักษณะ คือ ลักษณะยืนยัน ลักษณะปฏิเสธ ลักษณะยอมรับและปฏิเสธ และลักษณะหาข้อสรุปร่วม โดยผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูลมาถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรว่าครบถ้วนเพียงพอและเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์ อภิปรายผลหรือไม่ต่อไป

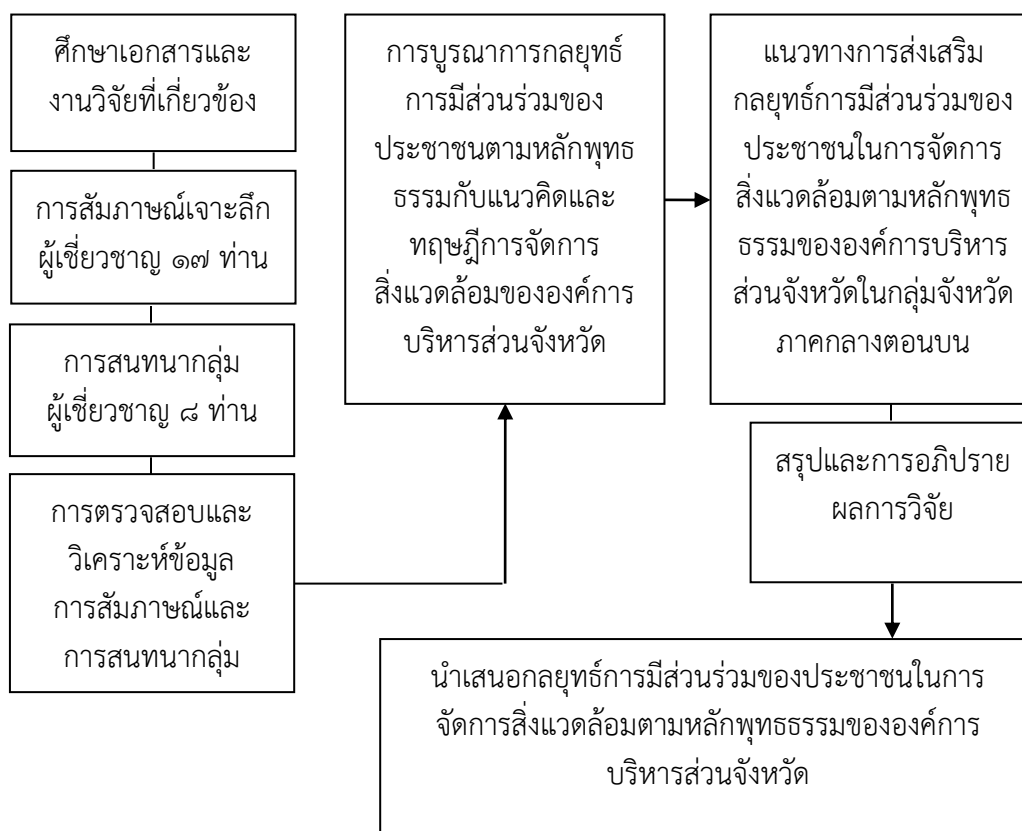
การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

(๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำบันทึกการสัมภาษณ์จากผู้ให้สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบระหว่างบุคคลแต่ละกลุ่มบุคคล จัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

(๒) นำข้อมูลการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้ว เปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารผลงานวิจัย เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

(๓) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงความสำคัญของข้อมูลให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และการเขียนรายงานสรุปตีความตามหลักวิชาการ เขียนรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเพื่อชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนบน

สรุปขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

แผนภาพที่ ๑.๑ : แสดงขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

๑.๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางการส่งเสริมกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

๑.๗.๔ ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป